

Doktor i villaksforvaltning

Stian Stensland har tatt doktorgrad på laksefisketurisme og grunneierbasert lakseforvaltning. Han mener villaksen vil være tjent med en politikk som gjør det lettere å eie eller leie fiskerett.

Arne Åsen

arne.aasen@bondebladet.no

Å leie ut lakseretten sin har tradisjonelt ikke vært noe ukontroversielt tema blant norske grunneiere. Aktører som leide opp bygdefolks fiskerett for å utnytte den kommersielt ble for noen år siden her i Bondebladet for eksempel gjerne omtalt med uttrykket *laksehaller* – og det var så visst ikke godt ment.

Stensland betviler imidlertid at temaet er like betent i dag.

– Dertil bidrar ikke minst utviklinga i landbruket, som gjør at bønder henter stadig mindre inntekter fra bruket og stadig flere grunneiere sågar er bosatt utenfor eiendommen. Dermed er det også høyst naturlig at interessen for å utvikle fisketurisme på laksevaldet kan dabbe av, sier han.

Konsekvensen kan bli færre laksevald tilgjengelig for sportsfiskere i et åpent marked og dårligere grunnlag for å utvikle turisme i distriktene. Indirekte svekker dette også arbeidet for å bevare den truede villaksen som ressurs.

Tilrår profesjonalisering

Hovedmålet med avhandlingen har vært å identifisere hindringer og foreslå anbefalinger for forvaltning og utvikling av laksefiske – vinklet mot de private elveeierne. Og Stenslands arbeid avdekker rettighetshavernes som en svært sprikende gruppe med høyst ulike forhold til forvaltningen av sin lakserett. Hans poeng med å gjøre det lettere å erverve en rettighet, er å fremme *profesjonalisering* av elveeierne og dermed få forvaltere som tar forvalteransvaret mer på alvor til villaksens beste.

Ett tiltak kan etter Stenslands mening også være å lovhemle en minimumsperiode for utleie av fiskeretter.

Den ferske laksedoktoren påpeker dessuten at fordelinga av lakserettighetene på mange små

vald skaper behov for samarbeid mellom rettighetshaverne. Dette gjør ham til tilhenger av tvungen organisering av elveeierne i elveeierlag.

Videre anbefaler han innføring av en minimumsstørrelse for vald. Dette kan motvirke noen av de problemene som de store forskjellige grunneiere imellom skaper for lakseforvaltninga og utviklinga av fisketurisme, mener han.

Trøndere har bidratt

Til grunn for doktorgradsarbeidet ligger materiale fra en spørreundersøkelse blant nær 1200 elveeiere i fire vassdrag rundt Trondheimsfjorden – Gaula, Orkla, Stjørdalselva og Verdalselva, og Stensland sender en takk gjennom Bondebladet til alle som har bidratt for stort sett positiv innstilling til å være med. En del måtte riktignok pures opp for å få inn svarene, men de fleste hadde tatt vare på det utsendte skjemaet.

Evalueringskomiteen for avhandlingen kom da også med ros for god svarprosent (61 prosent; over 700 svar).

Store inntektssprik

Materialet avdekker som nevnt store forskjeller rettighetshaverne imellom. Årsinntektene fra laksefiske svinger fra 5-600.000 kroner netto til null. En tredel av dem som har svart på undersøkelsen hadde ikke nettoinntekt fra laksefiskeutleie i 2007. Gjennomsnittet blir 30.000 kroner netto per elveeier.

Interessen for laksen er også ujevn. To av tre grunneiere med lakserett hadde for eksempel ikke sjøl prøvd fiskelykka dette året.

Kan gjøre noe

Stenslands avhandling kommer i ei dyster tid for den norske villaksen. Liten lakseoppgang og redusert fiskesesong er de faktorene elveeierne anser som de største truslene for framtidig inntjening av sportsfiske. Å stoppe problemene forårsaket av oppdrettsnæringa og å hindre spredning av gyroparasitten er de to tiltaka elveeierne vurderer som viktigst for å styrke laksebestanden i sitt vassdrag.

Ingen av delene ligger innenfor deres eget herredømme, men som Stensland påpeker, er det likevel noe elveeierlaga sjøl kan gjøre gjennom virkemidlene de har herredømme over. De kan både ta eget ansvar for bestandene i elva gjennom å forvalte leveområdene og regulere fisket for å sikre nok gytere.

DOKTOR: Stian Stensland har tatt doktorgrad på elveeierne forvaltning av villaksen i fire vassdrag rundt Trondheimsfjorden.

Kompetanseheving

Han tar videre til orde for bedre kommunikasjon mellom elveeierne med deres lag og forskere og offentlig forvaltning for å heve kompetansen om hvilke grep som har best effekt. Da spørreundersøkelsen ble utført i 2008, var det heller ikke stor støtte på grunneierhold for det stadig mer aksepterte gjenutsettingsmetoden «fang og slipp».

Dette kan ha endret seg noe siden den gang, men avhandlingen avdekker også et skisma i synet på utsetting av lakseunger som næring og fagfolk bør bli enige om.

– Mens dette er et tiltak elveeierne tillegger stor effekt, vurderes utsetting av kunstig klekket yngel i nyere forskning som uten virkning eller i verste fall skadelig, sier Stian Stensland.

Fire typer elveeiere

Stian Stensland deler elveeiere inn i fire hovedkategorier:

■ **«Den passive eieren» (cirka 15 prosent):** Har liten interesse for laksen og villaksforvaltning, til dels også direkte motvilje mot for eksempel å bidra til oppleieordningen av sjølaksefiske.

■ **«Rekreasjonisten» (cirka 20 prosent):** Er mest opptatt av laksefiske som rekreasjon for seg sjøl, familie og venner. Vektlegger å bevare ressursen og ha et godt fiske, men bryr seg ikke mye om å hente inntekt av det, noe gruppa heller ikke har. «Flerbrukeren»

(nær 30 prosent): Er svært interessert og engasjert i lakseforvaltning og meget opptatt både av å bevare villaksen og ha inntekt av laksefiske. «Flerbrukere» kalles de fordi de også samtidig sjøl vil drive noe fiske sammen med slekt og venner. Gruppa har god kvalitet på valdet sitt og høy inntekt fra fiskerne.

■ **«Økonomen» (vel 35 prosent, største gruppe):** Gruppa vektlegger inntekt fra laksen høyst og er følgelig også sterkt opptatt av å bevare ressursen, men skiller seg fra «flerbrukerne» ved å ha liten interesse for fiske for seg sjøl, familie og venner.

Fascinert av grunneierne nøkkelrolle

Elveeierne var et naturlig fokus for verdalingen Stian Stensland da han skulle velge tema for sin doktoravhandling. Han er ansatt ved Institutt for naturforvaltning (INA) på Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) på Ås, men en del Bondebladet-lesere vil trolig dra kjensel på navnet fra et vikariat som daglig leder i Norske Lakseelver.

Han er også kjent med norske grunneiere fra arbeid med natur-

forvaltningsspørsmål i Norges Bondelag.

– Laksefiske er en svært interessant arena i skjæringspunktet mellom naturforvaltning, delegering av rettigheter og plikter og næringsutvikling i distriktene. Og elveeierne er nøkkelpersoner i så måte, fordi de har så mange ulike roller, sier Stensland.

– De er ikke bare grunneiere, men også tilbydere av fiske og turistverter, og de forvalter så vel

laksens leveområder som laksestammene og fisket gjennom elveeierlaget, konstaterer han.

Sjøl om mye forskning har vært gjort om laksefiske, er det likevel ikke mye som har handlet om rettighetshavernes roller her i landet. Kvalifiserte opponenter til doktordisputasen i juni måtte hentes fra Finland og England.

Stensland fortsetter nå med kombinert forskning og undervisning ved instituttet. INA er på

startblokkene med to forskningsprosjekter om temaene lakseforvaltning og reiselivsstrategier i og rundt verneområder, i samarbeid med forskere i New Zealand, USA, Storbritannia og Island, og høyt på den nybakte doktorens arbeidsliste til høsten står en tur til Alaska for å forberede samarbeidet med de amerikanske kollegene.

Avhandlingen er tilgjengelig på engelsk via INAs nettsider.

CASE IH
Puma CVX 130

A-K kampanjetilbud
Kr 670 000,-
EKS MVA

Se www.a-k.no

A-K maskiner